

УДК 796.332-053.6:159.922.8

Перепелиця П.Є.

канд. фіз. вих., доц., Харківська державна академія фізичної культури

РОЗВИТОК ФУТБОЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЮНИХ ФУТБОЛІСТІВ

Вступ. Кожен юний футболіст допитливий і ненаситний у пізнанні навколишнього ігрового простору. Для того, щоб допитливість гравця задовольнялася, і він зростав у постійному розумовому та інтелектуальному розвитку, зацікавлений, мабуть, кожен тренер. І якраз перед тренерами насамперед стоїть завдання всебічного розвитку гравця під час його дорослішання.

То що таке – інтелектуальний розвиток гравця? Це сума тактичних знань та вмінь, чи здатність ці знання та вміння застосовувати всередині ігрового простору? Інтелектуальний розвиток – це рівень та швидкість розумових процесів: вміння гравця порівнювати, впізнавати, узагальнювати, робити висновки з отриманої візуальної тактичної інформації. Також до

інтелектуального розвитку гравця належать: пам'ять, концентрація, сприйняття, уява, креативність, які він використовує для вирішення проблемних ігрових ситуацій. Все це заздалегідь не закладено у юного футболіста: тільки від тренера залежить, як швидко гравець навчиться самостійно мислити. Ці процеси, наприклад, можна прискорити, уповільнити чи навіть зупинити на якомусь етапі.

Інтелектуальний розвиток виступає як важливий напрямок розвитку юного футболіста в дошкільному та молодшому шкільному віці, коли закладаються основи техніко-тактичної підготовки. Як тільки дитина починає активні тренування у футбольній школі, її інтелектуальний розвиток пришвидшується, оскільки їй буде надано доступ до нового тактичного досвіду для навчання.

Мета дослідження – характеристика футбольного інтелекту та його вплив на процес техніко-тактичної підготовки юних футболістів.

Завдання.

1. Визначити складові футбольного інтелекту, та засоби розвитку.

2. Акцентувати значущість безперервного процесу інтелектуального розвитку для гравців дошкільного та молодшого шкільного віку.

Методи та організація дослідження. Деякі педагогічні аспекти розвитку інтелектуальних здібностей досліджено у роботах наступних авторів [1-14]. Серед методів дослідження, які застосовувалися при проведенні даного дослідження були наступні: теоретичний аналіз та узагальнення науково-методичної літератури; аналіз основних документів, що регламентують освітній процес з фізичної культури і спорту; бесіди з провідними тренерами-практиками та досвідченими інструкторами з різних видів спорту.

Результати дослідження. Існують базові інтелектуальні здібності, які потрібно розвивати у юних футболістів. Дітям у віці п'яти-сім років вкрай необхідний тренінг:

- сприйняття – пізнавального процесу тактики гри (буває простим, складним і спеціальним щодо абстрактних понять – швидкості переміщення об'єктів (гравців, м'яча), змін, що відбуваються всередині ігрового простору);

- пам'яті – основи основ, без чого неможливий подальший ефективний розвиток інтелектуальних та творчих здібностей гравців дошкільного та молодшого шкільного віку;

- уваги: захоплюючі розумові активності допомагають у формуванні довільної уваги; завдання тренера - в процесі тренувального процесу "переключити" гравця з мимовільної уваги на довільну для кращого сприйняття та засвоєння нової тактичної інформації.

Інтелект та сила розуму гравця реалізуються через низку здібностей, які бажано розвивати з перших кроків у футболі:

- пізнавати гру та навчатися;

- аналізувати візуальну тактичну інформацію для її систематизації та якісного засвоєння;

- здатність мислити логічно;

- знаходити закономірності та відмінності у візуальній тактичній інформації, вибудовувати асоціації зі засвоєними раніше ігровими епізодами.

Ігровий метод допомагає розвивати логічне мислення, концентрацію уваги та пам'ять. Це тренування в першу чергу, швидкості думки, а також вироблення навички глибоко та різнобічно аналізувати ігрову ситуацію, розвиток гнучкості мислення та кмітливості. Ігрові вправи добре тренують здатність юного футболіста утримувати в пам'яті образ ігрової ситуації і формують навичку вироблення власного підходу до пошуку правильного чи кращого рішення.

Ігрові вправи спрямовані на тренування довільної уваги та стимулюють активне логічне мислення. Вони можуть розвивати пам'ять та здатність гравця вибудовувати послідовність дій в ігровому епізоді. Багато ігрових вправ засновані на швидкості виконання поставлених тренером техніко-тактичних завдань.

З молодших класів юним футболістам необхідно активно розвивати критичне та логічне мислення.

У віці 6-10 років формується склад розуму - аналітичний, наочно-подібний чи змішаний.

Вже у початковій школі у гравців слід активно розвивати:

- оперативну пам'ять (здатність утримувати в голові кілька проміжних фактів, рішень, висновків);

- навички впорядкованості думок, прагнути до вибудовування правильної послідовності тактичного мислення;

- здатність робити висновки з отриманої візуальної тактичної інформації;

- поступово нарощувати швидкість виконання аналітичних та інших операцій, за рахунок підвищення швидкості потоку тактичної інформації всередині ігрового поля.

Щоб тренер краще розумів, як розвинути інтелект у гравця, як допомогти йому в поліпшенні розумових здібностей, необхідно пам'ятати:

- лише всебічна робота над підвищенням інтелектуальних здібностей у молодшому шкільному віці (логіка, творчість, ерудиція, емоційний, соціальний та практичний інтелект) формує успішну особистість кожного гравця;

- виразна схильність до аналітичного мислення зовсім не скасовує творчих імпульсів, вони лише «ховаються» за логікою, але їх можна і потрібно розвивати, щоб виховати гармонійну особистість гравця.

Висновки. Питання повноцінного розвитку інтелектуальних здібностей дітей дошкільного і молодшого шкільного віку, як і раніше, залишається

актуальним на сьогоднішній день. Дошкільнята з розвиненим футбольним інтелектом швидко вчаться новим прийомам гри, швидше сприймають та запам'ятовують різноманітну тактичну інформацію, впевнені у своїх силах, легше адаптуються у новій ігровій обстановці.

Діти з високим рівнем футбольного інтелекту та креативності впевнені у своїх здібностях, мають адекватний рівень самооцінки, внутрішню свободу і високий самоконтроль. Виявляючи інтерес до всього нового і незвичайного в тренувальному процесі, здатні проявляти ініціативу, успішно пристосовуються до ускладнених умов гри.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрос, Є.І. Інтелект у структурі людського буття : монографія / Андрос Є. І. ; НАН України, Ін-т філос. ім. Г. С. Сковороди. - К. : Стило, 2010. - 358 с.
2. Біла І. М. Психологія дитячої творчості / І. М. Біла. - Київ : Фенікс, 2014. - 200 с.
3. Готтман, Д. Емоційний інтелект у дитини : сучас. посіб. з виховання здорових і емоц. розвинених дітей / Джон Готтман, Джоан Деклер ; із передм. Д. Гоулмана, авт. бестселера "Емоційний інтелект" ; пер. з англ. Х. Шиналь. - Харків : Віват, 2022. - 270 с.
4. Деан, С. Як ми вчимося. Чому мозок навчається краще, ніж машина... Поки що / Станіслав Деан ; пер. з англ. Юлія Костюк. - Київ : Лабораторія, 2021. - 287 с.
5. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень : колективна моногр. / ред. В. О. Моляко, О. Л. Музика; Державний фонд фундаментальних досліджень Міністерства освіти і науки України. - Житомир : Рута, 2006. - 320 с.
6. Карпенко, А.В. Розвиток інтелектуальних активів людського потенціалу: теорія та практика : монографія / А. В. Карпенко ; Донец. нац. ун-т ім. Василя Стуса. - Вінниця ; Запоріжжя : В. В. Мокшанов вид., 2018. - 508 с.
7. Музика О. Л. Самооцінка і розвиток творчих здібностей : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / О. Л. Музика, І. С. Загурська. - Житомир : Видавництво ЖДУ ім. І.Франка, 2007. - 168 с.
8. Осадець М. М. Основи тренувального процесу у футболі : навч. посібник / М. М. Осадець ; Чернівецький національний ун-т ім. Ю.Федьковича. - Чернівці : Рута, 2002. - 152 с.
9. Основи тактичної підготовки у футболі : навч. посіб. / уклад.: Осадець М. М., Байдюк М. Ю. ; Чернівецьк. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. - Чернівці : Чернівецьк. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича : Рута, 2021. - 103 с.
10. Павленко В. В. Психологія спорту: Курс лекцій : навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / В. В. Павленко ; Кіровоградський держ.

педагогічний ун-т ім. Володимира Винниченка. - Кіровоград : РВЦ КДПУ ім.В.Винниченка, 2000. - 72 с.

11. Пасевич А. М. Футбол : навч.-метод. посіб. : європ. кредит.-трансфер. система навч. процесу / А. М. Пасевич, О. С. Григорович, Ю. Ф. Кособуцький; Нац. ун-т вод. госп-ва та природокористування. - Рівне : НУВГП, 2011. - 106 с.

12. Петренко С. І. Навчально-тренувальний процес підготовки юних футболістів : монографія / С. І. Петренко, В. А. Кратінов ; Донец. юрид. ін-т МВС України. - Донецьк : Світ книги, 2012. - 177 с.

13. Психологічна підтримка творчості учня / упоряд. О. Главник, В. Зоц. - К. : Редакції загально педагогічних газет, 2003. - 128 с.

14. Психологічна детермінація креативної поведінки / С. Ф. Устименко [та ін.] ; Криворізький держ. педагогічний ун-т. Кафедра загальної та вікової психології. - Кривий Ріг : Видавничий дім, 2006. - 176 с.